

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

חמשה עשר באב

(חלק בר שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מחזור הראשון של לימוד הלכותי שיחות
שבוע פרשת ואתחנן, הייא מנחם-אב, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חמשה עשר באב *

והפסק פון אַ גזירה ועונש (יום שכלו בו מתי מדבר⁶, יום שביטל הושע . . שלא יעלו ישראל לרגל, יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה) אָדער אַ מילוי החסרון (יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה⁷, יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל).

אָבער בנוגע דעם לעצטן טעם „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“ דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס פאַר אַ מעלה (מיוחדת) טוב איז דאָ אינעם הפסק פון גרייטן עצים למערכה, וואָס צוליב דעם זאָל דער טאָג זיין אַ יו"ט – און דערצו נאָך אַ יו"ט גדול וואָס לא ה' יו"ט כטי' באב (וכיום הכפורים)? – מ'האָט דעם טאָג אויפגענהערט טאָן אַן ענין לצורך המקדש ווערט דאָס אַ יו"ט⁸? – און רב

א. אויף דעם וואָס די משנה¹ זאָגט „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים“ בריינגט די גמרא² כמה טעמים פון אמוראים אויף דעם יו"ט פון ט"ו באב: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, יום שכלו בו מתי מדבר, יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. און צום סוף בריינגט די גמרא „רבה ור' יוסף דאמרי תרווייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה³ דתניא⁴ רבי אליעזר הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך⁵ תשש כחה של חמה ולא היו כורתים עצים למערכה לפי שאינן יבשין אמר רב מנשיא וקרו ל' יום תבר מגל"ל.

ביי די אַלע פריערדיקע טעמים איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער טאָג איז אָנגענומען געוואָרן אַלס אַ יו"ט, ווייל עס האָט זיך דאָן אויפגעטאָן אַן ענין טוב ותועלת פאַר אידן – דער ביטול

(6) ראה פרש"י* (ותוס') תענית שם ד"ה שכלו. רשב"ם (ב"ב שם) בסופו „ועשו משתה ושמחה ויו"ט“. ובגמ' שם ממשיך „דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא ה' דבור עם משה“ ובפרש"י „לפיכך יו"ט הוא“. ומפורש ברשב"ם „ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה“. ובר"ג (תענית שם) מפורש „יום שכלו מתי מדבר וקבעו יו"ט לפי שחזר הדיבור למשה“ – אבל ליתא בירושלמי ואיכ"ר שם. וכן לא הובא בפיה"מ להרמב"ם (וכן בר"ח לתענית שם). וראה מאירי שם. רבינו בחיי דברים ב, טזיז. גבורת ארי תענית שם. ענה יוסף לע"י תענית שם. וראה (ובהבא לקמן) אנציקלופדי' לתלמודית ערך חמשה עשר באב. ואכ"מ.

(7) ראה חדא"ג ב"ב שם. (8) בירושלמי ואיכ"ר שם הובא זה כטעם ראשון, אבל בשינוי לשון: שבו זמן קיצה יפה לעצים שכל עצים שהן נקצצין בו אינן עושין מאכולות. ולפי לשון זה מובן מה שהיו עושים אותו יו"ט, כי יום זה הוא זמן יפה – מיוחד לקציצת עצים יותר משלפניו ומשלאחריו – כמ"ש ביפה מראה לירושלמי שם.

(* ראה מהר"ץ חיות סוף מס' תענית, שם הגדולים להחיד"א (מערכת גדולים ערך רש"י קרוב לסופו), ושד"ח כללי הפוסקים (טי"ח אות ג) – אם הפירוש לתענית הוא לרש"י.

(*) וסיום מס' תענית.

(1) תענית כו, ב.

(2) שם ל, טע"ב ואילך. ב"ב קכא, א ואילך. וראה

גם ירושלמי סוף תענית. פתיחתא דאיכ"ר לג.

(3) כ"ה בגמרא תענית שם לפנינו. ובב"ב שם

„יום שפוסקין בו“. ועד"ז הוא בע"י תענית שם „יום

שהיו פוסקין בו מלכרות עצים“. וראה לקמן בפנים.

(4) כ"ה הגי' בע"י (תענית וב"ב) שם. ובגמ' „תניא“.

וראה דק"ס.

(5) כ"ה בתענית. ובב"ב „כיון שהגיע חמשה עשר

באב כו"י. ומשמע קצת, שגם ביום ט"ו באב לא

היו כורתים. ובדברי ר"א הגדול באיכ"ר שם: ניחא

בחמשה עשר (מכאן ואילך תשש כחה של חמה).

ובמ"כ שם מפרש, כלומר נח כטי' בו שבו היו

נוחים מלכרות עצים למערכה מפני שמכאן כו".

וראה הערה 8 ושיחת ט"ו באב תשמ"ב.

א טעם עיקרי¹² אויף דער (שמחה ו)י"ט פון חמשה עשר באב, עכ"פ מער פון די אנדערע טעמים¹³ [כאָטש אַז „כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרבי ומר גמיר האי מרבי“¹⁴].

ב. רבינו גרשום¹⁵ בפירושו זאָגט אַז די חשיבות פון „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“ איז ווייל „לפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה“ – וואָס לפי דבריו איז מוסבר דער עילוי פון דעם „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“, וואָס צוליב דעם עשאוהו יו"ט.

דער רשב"ם¹⁶ אָבער זאָגט „ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין¹⁷ מצוה גדולה כזאת“¹⁸, אַז די מעלה ושמחה פון הפסק כריתת עצים איז פאַרבונדן דערמיט וואָס מ'האָט

12) להעיר מעיון יעקב (לע"י תענית שם): ודאי כולהו אמוראי לא פליגי אתנא דר"א הגדול שקרו ל"י יום תבר מגל* לפי שתשש כחה של חמה בט"ו בו והוא דבר הניכר והנראה.

13) להעיר גם על השינוי דטעם זה משאר הטעמים, שכולם הם זכר למאורע שה' בעבר ופעם אחת, ולטעם שפסקו מלכרות עצים ה"ז בכל שנה ושנה בזמן המקדש.

14) רשב"ם ב"ב שם ע"א ד"ה יום שהותר שבט בנימין.

15) ב"ב שם ע"ב. ועד"ז בתענית שם בקיצור.

16) שנסמן בסוף הערה 8.

17) כ"ה ברשב"ם בגמ'. ובע"י „היו משלימין ומסיימין“.

18) ועד"ז הוא בנמוקי* ב"ב שם „ומפני שבאותו יום היו משלימין ומסיימין המצוה היו עושין שמחה גדולה“. וכתבו בהמשך לפירושו בד"ה יום תבר מגל.

מנשיא איז נאָך מוסיף אַז דער הפסק כריתת עצים למערכה איז אַזאָ ענין נעלה ביז אַז נקרא בשם – מרופט דעם טאָג מיט אַ שם מיוחד „יום תבר מגל“!

די תמי' איז נאָך שטאַרקער: לויט ר"א הגדול אַז דאָס וואָס „לא היו כורתים עצים למערכה“ איז ווייל „תשש כחה של חמה“, קומט אויס אַז דאָס קומט מצד אַ חלישות וחסרון אין אַן ענין טוב שבטבע וואָס בריינגט אַ תועלת און איז אַ הכרח כדי האָבן (טרוקענע) עצים למערכה!

און פון דעם וואָס דער טעם „יום שפסקו מלכרות עצים“ איז אַ דעת רבים: רבה ור"י (ורב מנשיא)⁹ – ניט ווי די טעמים שלפנ"ז, וואָס יעדער טעם איז אַ דעת יחיד¹⁰ – איז משמע¹¹, אַז ער איז

ויפה ענף (הובא בעין יוסף) לאיכ"ר שם. כן לא הובא בירושלמי שם מאמר ר"א הגדול. ובאיכ"ר שם הובא ר"א הגדול ור' מנשיא לאחר שאר הטעמים שהובאו שם (ראה לקמן בפנים).

אבל ברשב"ם (ב"ב שם ע"ב) ד"ה מניסן הביא הלשון ממדרש איכה „שבו כלה זמן קציצה למזבח“, כמובא ביפ"מ שם.

9) ולפי הגי' באיכ"ר גם ר"א הגדול בא לומר טעם היו"ט חמשה עשר באב*. משא"כ לפי הגירסא שלפנינו בע"י „דתניא“ – דפי' שזהו רק רא'י על הענין שמאז אין כורתים עוד עצים. ובכל אופן גם לפנינו מוכח לכאורה שכ"ה דעת ר' מנשיא.

10) טעם דעולא ודרב מתנה. וגם בג' הטעמים הראשונים, שנאמרה השמועה בשם אומרה, שמן הסתם אף מוסר השמועה סובר כמותו וחשובים כב' דעות (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הלכה ע' רנה, וש"נ), הרי בהטעם דיום שפסקו לכרות עצים יש ג' דעות כנ"ל.

11) או ע"ד ומעין הכלל שהדיעה דהגמ' שקו"ט אליב"י ש"מ דס"ל כותי' (יד מלאכי כלל תט. וש"נ). וראה תורת חיים ב"ב שם. לקמן הערה 32.

(* וצ"ע שכתב דברי ר' מנשיא ש,קרו ל"י יום תבר מגל* בשם ר"א הגדול. וראה לקמן הערה 32.

(* ראה „הגהות מא"א“ בתחלת פ"י הנמוקי* ב"ב (א, א) טק"ב.

(* אבל צ"ע דמביא במדרש דר"א הגדול לאחר טעם כמה אמוראים. וראה חדושי הרד"ל שם שמוחק מהמדרש דברי ר"א הגדול ורב מנשיא (וכן – הב' ידיעות שפנ"ז במדרש).

משלים געווען די מצוה – כשם ווי מ'געפינט דעם ענין השמחה ביי דער השלמה וגמר פון אַנדערע מצות¹⁹.

און ס'איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער רשב"ם וויל ניט לערנען ווי רבינו גרשום, ווייל לפי דעת ר"ג איז: (א) העיקר חסר בגמרא – די מעלה וואָס „מיכן ואילך היו עוסקין בתורה“ ווערט ניט דערמאָנט אין דברי רבה וכו' (און דאָס וואָס די גמרא איז ממשיך „מכאן ואילך דמוסיף יוסיף“²⁰ – קומט אַלס אַ מאמר נוסף, אַלס אַ הוראה (ניט אַלס אַ טעם) און איז בכלל מדגיש ניט דעם עצם ענין, אַז מ'קען דעמאָלט עוסק זיין בתורה, נאָר אַז פון דעם טאָג איז „מוסיף מלילות על הימים לעסוק בתורה“²¹, וואָס דאָס איז שייך צו אַלעמען, און ניט דוקא צו די כורתי עצים – ובפרט אַז כריתת עצים, איז מסתם, ווי יעדער אַרבעט גע-

טאָן געוואָרן ניט „בלילות“, איז דאָך בנדו"ד ניטאָ קיין אויסנאַם באַ כורתי עצים). (ב) ס'איז ניט מסתבר אַז מ'זאָל קובע זיין אַ יו"ט וואָס זאָל אַרויסברענגען אַ חסרון אין דער מצוה ופעולה פון כריתת עצים למערכה.

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: מיטן לשון „מצוה גדולה“ איז דער רשב"ם בפשטות אויסן צו מסביר זיין פאַרוואָס חמשה עשר באב איז ניט סתם אַ יו"ט, נאָר – „לא היו ימים טובים לישראל“ ווי ער (ויוה"כ פ), אַ יו"ט גדול ומיוחד. וצריך ביאור: פאַרוואָס איז כריתת עצים למערכה אַ „מצוה גדולה“, ניט סתם אַ מצוה? ואדרבה – לכאורה איז עס גאָר נאָר אַ הכשר מצוה – אָנגרייטן גענוג עצים אין דער לשכה פאַר דער מערכה און הקרבת הקרבנות אויפן מזבח;

ובפרט אַז אפילו ביי אַ גמר פון אַ מצוה ממש (סיום התורה)²² געפינט מען ניט דעם לשון אַז דאָס איז אַ זמן פון שמחה גדולה ויו"ט ש, לא היו ימים טובים²³ כמוהו.

ג. אין דברי רב מנשיא „וקרו ליי יום תבר מגל“ געפינט מען אויך צוויי פירושים: תוס'²⁴ איז מפרש „שמונעים מלכרות עצים למערכה“, ועד"ז בפי' רבינו גרשום²⁵ „מיכן ואילך אין צריכין המגל לכרות עצים“²⁶.

22 ראה טור ורמ"א אור"ח סתר"ט ס"א. וראה שהש"ר פ"א, א.ט. תויו"ט הנ"ל הערה 19.

23 ראה רמ"א שם. ובשי"ש שם (הובא בש"ך שם סק"ז) דסיום מס' הוה סעודת מצוה. ולהעיר מלשון היש"ש שם „וא"כ השלמת הספר אין לך מצוה גדולה מזו... דאפילו מי שלא סיים מסכתא זו מצוה רבה שישמח עם המסיים“ (הובא בש"ך שם).

24 תענית שם.

25 תענית שם.

26 וכ"ה בר"ח תענית שם, ובערך ערך תבר. ועד"ז פי' בר"ג ב"ב שם: שהי' פוסק מגל מלכרות עצים למערכה.

19 ראה נמוק"י שם סוף ד"ה מאן דלא, וגם שהוא מנהג לשמוח בענין מצוה עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה ויו"ט. ובקרבן העדה (לירושלמי שם), והיו שמחים לגמרה של מצוה. בתויו"ט תענית שם: וכוון שנגמר מלאכת ה' עשאוהו יו"ט כדרך עושין סעודה לגמרה של תורה וילפינו לה כו'. ביש"ש ב"ק סוף פרק מרובה מביא ראי' מטעם דרבה ור' יוסף דעושין שמחה וסעודה בסיום מסכתא. וכתב „וכ"כ לשם הר"ן שמהא שמעינן שמנהג ישראל היא לשמוח ולעשות יו"ט בהשלמת המצוה“. ועד"ז נסמן ברמ"א יו"ד סרמ"ז סכ"ו.

20 דלכאורה כ"ה לפי פירושו דר"ג, דהמשך הגמ' „מכאן ואילך דמוסיף יוסף כו"י הוא סיום הענין והפירוש דיום שפסקו כו'. ולהעיר דבאי"כ שם בא בהמשך לדברי ר"א הגדול ורב מנשיא (המוסיף יוסף ודלא מוסיף יוסף). ואח"כ הובא הטעם דר' אבון ור' יוחנן יום שביטל החפר מן מתי מדבר. ובירושלמי שם שלא הובא מאמר ר"א הגדול ורב מנשיא לא הובא בכלל המוסיף יוסף כו'. 21 לשון ר"ג (ועד"ז הוא ברש"י) תענית שם. רשב"ם ב"ב שם.

(* כנראה הכוונה לנמוק"י הנ"ל. ראה שוה"ג להערה 18.

ועוד (ועיקר) – אין דעם ענין פון „תבר מגל“ אַלט), „מונעין מלכרות עצים למערכה“ האָט זיך דער טאַג ניט אויס-געטיילט פון די אַלע ווייטערדיקע טעג – דער „מונעין מלכרות עצים“ האָט זיך געצויגן ביז ניסן³³ שלאח“ז.

דעריבער לערנט דער רשב"ם אַז דאָס מיינט „נשברו הקרדומות“, און דאָס איז רב מנשיא מוסיף, אַז ניט נאָר „לא היו כורתים עצים למערכה“, נאָר „תבר מגל“, דעם טאַג איז צעבראַכן געוואָרן דער מגל מיט וועלכן מ'האָט כורת געווען די עצים.

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין: אין וואָס באַשטייט דער עילוי פון צעברעכן די קרדומות, ביז אַז צוליב דעם „קרו לי' יום תבר מגל“, אַז דער טאַג ווערט אָנגערופן על שם זה?

אויך איז ניט מובן בכללות: פאַרוואָס האָט מען געדאַרפט צעברעכן דעם מגל, ואדרבא – ס'איז דאָך אַן ענין פון „בל תשחית“³⁴?

דאָס וואָס מ'האָט דעם מגל ניט גע-וואָלט נוצן אויף אַנדערע תשמישי חול, וואָלט מען (בדוחק עכ"פ) געקענט מסביר זיין: היות מ'האָט דעם מגל גענוצט פאַר צרכי קודש, „לכרות עצים למערכה“, האָט מען אים ניט געוואָלט נוצן אויף ענינים של חול³⁵.

וּשם ואמר רב מנשיא, אבל באם מפרשים שבא בהמשך לדברי „רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו (הטעם על זה שלא הי' יוט' לישראל כט"ו באב) יום שפסקו משמע דרב מנשיא בא להוסיף בזה.

(33) ראה רשב"ם שם „מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים“. וראה חדא"ג שם.

(34) ראה לקמן הערה 36.

(35) להעיר מחדא"ג שם: כלומר שכבר נגמרה המצוה ואין צריכין עוד אף למכשירי המצוה

דער רשב"ם²⁷ אָבער טייטשט „שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים“, וואָס פון פשטות לשונו איז משמע אַז דער שם „תבר מגל“ מיינט (ניט נאָר אַרויסברענגען אַז מ'דאַרף מער ניט כורת עצים זיין מיטן מגל²⁸, נאָר) כפשוטו: מ'האָט צעבראַכן דעם „מגל“, דעם קרדום (און אַזוי איז אויך משמע פון פירוש רש"י²⁹ וואָס איז מפרש „שבירת הגרון“).

און דער הכרח אויף דעם פירוש אין גמרא איז מובן בפשטות

[נוסף אויף דעם וואָס דער פשוט'ער טייטשט פון „תבר מגל“ ניט „בטל“ אַדער „פסקו“³⁰, איז „שבירת ה(כלי) גרון“:

לויט דעם פירוש אַז „יום תבר מגל“ מיינט בלויז אַז מ'האָט מיטן מגל אויפ-געהערט צו טאַן די פעולה פון כריתת עצים, קומט אויס אַז רב מנשיא איז מוסיף מיט זיין זאָגן אַז „קרו לי' יום תבר מגל“³¹ אויף דברי רבה ור"י „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“, ניט בענין נאָר – אַז דער טאַג איז אָנגערופן ע"ש זה³²?

(27) ב"ב שם ע"ב ד"ה יום תבר מגל. וכ"ה בנמוקי" שם.

(28) ראה ערוך השלם שם.

(29) תענית שם.

(30) ראה הלשונות בראשונים שם „הנ"ל הערה (26).

(31) ראה חדא"ג מהרש"א (ב"ב שם) ד"ה ולא היו כורתין.

(32) בתור"ח ב"ב שם: נראה דמייתי ראי' מהא דרב מנשיא דעושין יו"ט בט"ו באב לפי שפסקין בו מלכרות עצי מערכה דמדקרו לי' יום תבר מגל צ"ל דקרו לי' הכי לזכר וטעם היום טוב שעושין בו ביום דאי לאו הכי מאי נפק"מ ומאי רבותא דקרו לי' הכי. עיי"ש. ופירושו מתאים באם מפרשים דמאמר רב מנשיא בא בהמשך לדברי ראה הגדול, שבדבריו אינו מבאר שיום זה מיוחד ורק שגט"ו באב לא היו כורתים עצים למערכה (ולהעיר מהגירסא דאיכ"ר שם (כנ"ל הערה 8, 9),

ועפ"ז איז מובן ויומתק אַז אויך די טעמים אויף „לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב" זיינען ענינים וואָס זיינען בניגוד והיפך פון די דברים וואָס ארעו בתשעה באב³⁹.

בפשטות מובן בנוגע די טעמים „יום שכלו בו מתי מדבר“, דער ביטול הגזירה⁴⁰ ניט צו אַריינגיין אין ארץ ישראל, און „יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה“, וואָס זיי זיינען בניגוד (און דער תיקון) צו די צוויי ענינים וואָס „בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ“⁴¹, (ובת"ב) נלכדה ביתר“.

ובנוגע די אַנדערע טעמים:

דער ערשטער טעם (ענין) וואָס די גמרא ברענגט איז „יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה“⁴², ס'האָט זיך געענדיקט

עס איז אָבער ניט מובן: פאַרוואָס האָט מען עס געדאַרפט צעברעכן? מ'האָט אים דאָך געקענט איבערלאָזן פאַר דער כריתת עצים בשנה שלאח³⁶.

ד. וי"ל הביאור בזה: דער מאמר פון רשב"ג „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב כו" קומט בהמשך (וכסיום) צו דברי המשנה³⁷ בנוגע תשעה באב, וואָס איז דער יום האבל בשנה, וואָס אין משך השנה איז ניטאָ נאָך אַזאָ יום הַיַּפֵּךְ השמחה והיו"ט ווי דער טאָג פון תשעה באב – און בקשר לזה איז די משנה ממשיך ומסיים (בענין טוב) אין דעם קצה ההפכי, אַז „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים“³⁸.

שהיא מגל. ולהעיר מספר חסידים ס' תתפח. תתצב. תתצג"ד.

(36) בדוחק י"ל דאינו מתאים להניחו כ"כ הרבה זמן כיון שאז יצטרכו עוה"פ לתקנו (שהי' ראוי להשתמש בו), ואין עניות במקום עשירות (ע"ד זבחים פח, סע"א ואילך). ומה"ט מובן גם שאין מקום להשתמש בו בשביל כריתת עצים וכיו"ב בשביל ענינים אחרים לביהמ"ק* (ראה ראב"ד הל' ביהב"ח פ"ה ה"ט ובמפרשי הרמב"ם שם). אבל מ"מ צריך ביאור למה הוצרכו לשברו, שדומה לבל תשחית, ולא הניחוהו או גנוהו.

(37) בגמ' הכל משנה אחת. ובמשניות „אמר רבן שמעון בן גמליאל“ – במשנה בפ"ע.

(38) ראה גם (ובהבא לקמו) קרן אורה לסוף תענית.

(* ולהעיר בדנוגע למובח נאמר (יתרו כ, כא) מובח אדמה תעשה לי, שתהא תחילת עשירותי לשמי (פרש"י שם. וראה מכילתא וצפענין עה"ת שם. וש"ס). וא"כ מקום לומר שכן נהגו גם בהגמל ל„מכשירי מצוה“ (ראה לעיל הערה 35) השייכים למובח. [ובפרט לפי מ"ש בראב"ד שם (וראה כס"מ שם שכן ס"ל גם להרמב"ם. וראה שאר מפרשי הרמב"ם שם וצפענין לרמב"ם שם) דלא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מובח ה' אבל בערות נשים ובהר הבית (שהוא חזול ולא נקדש – פרש"י טוטה מ, סע"ב. ובכ"מ מותר]. ואכ"מ.

(39) אף שבפועל זה דלא הי' יו"ט כט"ו באב היינו „שהי' יו"ט גדול ביום המקדש“ (מג"א ס'י קלא סקט"ו. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח) – הרי גם עכשיו עכ"פ אין אומרים בו תחנון (שו"ע א"ח שם ס"ו). ולהעיר ממאירי למשנה כאן בסופו: כוונת המשנה לבאר שאין להתיאש לרוב הצרות אבל כל אשר יענו אותו כן נרבה בהיות ה' אתנו בלכתנו בדרךכו. וראה מראה כהן לסוף תענית מה שגרים בפסקי תוס' תענית (אות כא): אבל יו"ט כגון ט"ו באב לא בטלו (מגילת תענית). וראה צפע"ג דלקמן הערה 42.

(40) ראה ירושלמי שם (הובא בפרש"י תוס' ר"ח תענית שם. ועוד) דומה שביטל הקב"ה אותה הגזירה קשה מעלינו (ועד"ז באיכ"ר שם). וראה פ"י ר"ת בתוד"ה יום שכלו (ב"ב שם).

(41) ואולי י"ל שלכן פביה"מ להרמב"ם (וכן בריטב"א וכלבו ס'י סב בשם הראב"ד. ועוד) הובא רק הטעם דיום שכלו בו מתי מדבר כטעם ליום שמחה, כי זהו דבר הראשון שאירע בט"ו באב ונעשה יום זכאי וזה גרם ששאר הדברים יתגלגלו ליום זה (ראה תענית כט, א). וראה מאירי כאן שהביא מתחלה רק טעם זה. ואכ"כ הוסיף, ופירשו בדרש"י, ופירשו בה עוד" – שאר הטעמים שבגמרא.

(42) ראה תוד"ה יום שהותרו (תענית שם) פירוש דהיינו יו"ט"ו. ושקו"ט בארוכה במפרשים

כשבטל האיסור – חלה בעלות שלמה
בחלקו וכא"א ראוי לבעלות בכל א"י.

וי"ל אַז דאָס איז ע"ד ומעין די צוויי
אופנים בבעלות פון בניי אויף א"י –
באופן של ירושה ובאופן של מתנה⁴⁷:
מצד דעם ענין הירושה, וואָס גמר ירושה
איז כשמחלקין אותה ליורשין לגמרי –
איז די הדגשה חלק פרטי צו אַ שבט
פרטי⁴⁸; מצד ענין המתנה פון א"י, איז
אדרבא – כל הנותן בעין יפה נותן⁴⁹,
נתן הכל און די נתינה איז בשלימותה⁵⁰.
און אפילו בעת האיסור פון לא תסוב
נחלה – איז דאָס נאָר וואָס אר"י הוא
דרכי עלי⁵¹.

דער אָפּהאַלט פון „לא תסוב נחלה
ממטה למטה אחר“⁴³, וואָס דער אויפטו
אין דעם איז וואָס „הותרו כו“
ברענגט אָן עילוי ומעלה אין דער
כניסה (והתיישבות) בארץ⁴⁴ און דערפאַר
עשאוהו יו"ט.

דער ביאור בזה:

כל זמן ס'איז געווען דער איסור פון
„לא תסוב נחלה גו“, יעדער חלק אין
א"י האָט געמוזט בלייבן ביי דעם שבט
צו וועלכן ער איז מלכתחילה צוגעטיילט
געוואָרן – איז: בנוגע צו דעם חלק
געווען ניט קיין בעלות שלימה (ער
האָט עס ניט געקאָנט איבערגעבן אָן
אַנדער שבט⁴⁵)

בנוגע שאר ארץ ישראל – האָט ער
כלל קיין שייכות ניט, אפילו ניט אָן
אפשריות לבעלות, אינו ראוי לבעלות.
יעדער שבט האָט געהאַט נאָר זיין
חלק מסוים⁴⁶.

ההפלאה בספרו פנים יפות (פינחס כו, ה). ועוד.
וראה ג"כ ירוש' ב"ק פ"ו ה"ו (וראה ירוש' חגיגה
פ"ג ה"ו) עה"פ שחבורה לה יחדיו – „עיר משתכרת
ישראל זה לזה“ – שמוזה יש ללמוד למעלת שאף
שנתחלקה אבל לא לגמרי.

(47) ראה ירושלמי ב"ב פ"ח ה"ב. וראה צפע"נ
עה"ת לך טו, זח. אלא דשם מפרש דזהו החילוק
דכיבוש ראשון וכיבוש שני. וראה לקו"ש חט"ו ע'
100, 107 ואילך.

(48) להעיר מדין המוכר קברו או דרך קברו כו'
באין בני משפחה וקוברים שם בעל כרחו משום
פגם משפחה (ב"ב ק, ב. רמב"ם הל' מכירה ספכ"ד).
(49) ראה ב"ב נג, א. ויש"נ.

(50) ולהעיר מצפע"נ השמטות להל' תרומה (סב,
א): ועי' במכילתא פ' יתרו דא"י נתנה על תנאי
ובירוש' פ"א דקדושין וב"ב פ"ח לאחר שקראה
אותה מתנה כו'. אך כך דא"י שייכא לישראל מחמת
ב' דברים אחד מחמת ירושה ואחד מחמת דשייכא
למין ישראל וזה לא יפקע לעולם.

(51) להעיר מביאור היר"פ פערלא לטהמ"צ רס"ג
ח"ג פרשה כז, שכתב בדעת הבה"ג ורס"ג דלאו
דלא תסוב נחלה נוהג לדורות ולכן מנהו במנין
המצות (ורק הציווי „לאחד ממשפחת מטה אבי'
תהי' לאשה“ (מסעי לו, ח) הותר ואינה נוהגת אלא
דדור של באי הארץ) עיי"ש בארוכה [ושם (קסד,
א ואילך) מביא ראי' מגמ' כאן (בתענית וב"ב)
ממ"ש ר"י הטעם על היר"ט דט"ו באב יום שהותרו
השבטים לבוא זה בזה. והוא שלא כפרשי' ורשב"ם
ושאר מפרשים, כמ"ש שם בעצמו].

בפי' דברי התוס'. ומפרשים שמצד טעם זה הוא
יו"ט (סתם) בשוה לשאר יו"ט, ושאר האמוראים
מוסיפים טעמים מה ש„לא היו ימים טובים כט"ו“
– גדול משאר יו"ט (אלו רבה סי' תקפ סק"י הובא
בענף יוסף בעי' תענית (וראה עיון יעקב). מהר"ץ
חיות שם. שו"ת פנים מאירות ח"ג ס"ו. וראה שו"ת
חיים שאל סנ"א. וראה גליוני הש"ס להר"י ענגל
חגיגה כו, א. ובכ"מ). ובצפע"נ השלמה (טו, ג. הובא
בצפע"נ כללי התורה"צ ע' ח ט"י): וזה ר"ל התוס'
תענית כו' על ט"ו באב דהיינו יו"ט ר"ל היום גופא
נעשה יו"ט ושוב לא שייך בטלה מגילת תענית
כו' (וראה המשך לשונו – הובא לקמן הערה 58
בסופה). וראה שיחת ט"ו באב תשמ"ב.

(43) מסעי לו, ט. וראה בפרטיות בהמובא
באנציקלופד"י שם בתחלתו אם עמדו והתירו או
שקיבלו מתחלה שהאיסור הי' רק לדור ההוא.
ואכ"מ.

(44) עפ"י המבואר בפנים מתורץ מה שהקשה
בחדא"ג ב"ב שם ובגבורת אר"י תענית שם.

(45) אף ש"יל שאין זה חסרון בבעלות אלא
אר"י הוא דרכי עלי. וצ"ע מאי בניניהו. – וראה
לקמן בפנים.

(46) להעיר ממעלת דלא נתחלקה לשבטים (בעל

אין חורבן הבית זינען דאָ צוויי ענינים: דער חורבן הבית, אָז ס'איז ניטאָ קיין ביהמ"ק ובמילא אויך ניט דער סדר העבודות שבו; סיבת החורבן – וואָס בבית שני (וואָס איז „חמיר לך“⁵⁹ פונעם חורבן הראשון) איז די סיבה געווען „מפני שהיתה בו שנאת חנם“⁶⁰.

און דער היפך פון די צוויי ענינים⁶¹ האָט זיך אויפגעטאָן בחמשה עשר באב לויטן טעם⁶², „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“.

ולהעיר מטעם דרב מתנה „יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה“ שהי' לאחרי חורבן הבית (ראה גבורת ארי תענית שם). ובצפ"נ שהובא בסוף הערה 42 ממשך: „וא"ש מה דאמר שם טעם דנעשה לאחר חורבן ולא אמרינן כמו הך דר"ה דף י"ט קמייא בטל כו' ועי' תוס' עירובין ד' מא ע"א גבי קרבן עצים ותענית ד' יב ובפסקי תוס' שם משמע דלא בטלה וע"ש בתוס'.

59) שו"ע או"ח סתקמ"ט ס"ב. וראה הערה 39. והערה שלפנ"ז.

60) יומא ט, ב.

61) ולהטעם „יום שהותר שבת בנימין לבוא בקהל“ מודגש רק הפרט הב' – ענין האחדות. ולהעיר דביהמ"ק (והמזבח) הוא בחלקו של בנימין דוקא (זבחים ק"ח, ב. ו"ש"ג).

62) ועד"ז הוא בהטעם ד„יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל ואמר לאיזה שירצו יעלו“: גם בזה מודגש ב' הפרטים: א) ענין האחדות היפך סיבת החורבן, כי (נוסף ע"ז שאז יוכלו כל ישראל להתאחד גם עם אלה שהוכרחו לילך לפני העגלים אשר עשה ירבעם (מ"א יב, ל), הרי) העלי' לרגל היא ש,חוגגין אליו שלש פעמים בשנה (רמב"ם ריש הל' בית הבחירה*) שהוא ענין של התאחדות דכל ישראל**). ב) הענין דעלי' לרגל „חוגגין אליו שלש

(* ועד"ז כתב בסהמ"צ מ"ע כ: ואליו תהי' ההליכה והעלי' לרגל והקיבוץ בכל שנה. ושם שורש יב כתב: והוא שיהי' לנו בית מוכן יבאו אליו ויחרגו בו ובו תהי' ההקברה ובו יהי' הקבוץ במועדים. וראה הלשון בהוצאות הר"ח העליר והר"י קאפח.

** ראה חגיגה כג, א (פ"י ר"ח שם). ירושלמי הנ"ל (הערה 46). גליוני הש"ס חגיגה שם.

ובמילא איז מובן אָז די שליוות הכניסה לא"י, עס איז דאָ בעלות בשלי-מות און ראוי לבעלות פון יעדער אידן אויף גאַנץ א"י⁵², איז נתגלה געוואָרן⁵³ ווען „הותרו שבטים לבוא זה בזה“⁵⁴.

ה. אע"פ אָז „חמשה דברים אירעו את אבותינו . . בתשעה באב“⁵⁵ און דער ערשטער ענין איז וואָס „בתשעה באב נגזרו על אבותינו שלא יכנסו לארץ“, איז אָבער דער (עיקר) גזירת התענית בתשעה באב מצד דעם חורבן הבית וואָס אירע בו⁵⁶.

און דעריבער נעמט אָן די גמרא אָז דער טעם העיקרי אויף „לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב“ איז ווייל דאָס איז דער „יום שפסקו מלכרות עצים למערכה“, אָן ענין וואָס איז שייך צום בנין וקיום הבית⁵⁷ – דער היפך פון חורבן הבית⁵⁸.

52) וראה לקו"ש שם ס"ע 103 ואילך. וש"נ. 53) אף שעצם הענין גם דמתנה ניתן כבר בימי אברהם. ואכ"מ.

54) את"ל שזהו כענין הב' דבצפ"נ תרומות שם יומתק ביותר מה דהיו"ט בט"ו באב מצד זה הדותרו השבטים לבוא זה בזה, הוא בניגוד כו' לת"כ, כי ענין זה „דשייכא למין ישראל“ לא פקע לעולם גם אחר ת"ב וחורבן הבית. וכמו דהענין הדותרו השבטים כפשוטו והיתר הסבת נחלה נמשך לאחר החורבן.

55) משנה תענית כו, א.

56) מאירי למשנה שם. וראה תוד"ה הואיל (ר"ה ית, ריש ע"ב).

57) להעיר מחדא"ג במשנה תענית שם ד"ה וכה"א „ולפי ענינו נראה דאט"ו באב קאי שטעמי שמחתו אמרינן בגמרא תלויים בבנין המקדש“. וראה אוצר בלום לע"י שם.

58) ובפרט שיו"ט (גדול) בזמן בית שני הי' לאחרי (ובמילא תיקון) חורבן בית הא'. ולהעיר מהשקו"ט ומחלוקת אם התענו בת"ב בימי בית שני (הובא ונסמן בלקו"ש חט"ו ע' 416 הערה 43). וראה ת"ח ב"ב שם (תחלת לשונו נעתקה לעיל הערה 32): ועוד דרב מנשה (מנשיא) לאחר החורבן הוה . . ואמאי הוה קרי ל"י בזמנו יום תבר מגל אי לאו כו'.

וצדקה – בענין הקרבנות

די גדלות פון דער צדקה איז סיי בכמות – אָז זי ווערט געטאָן מיט יעדער יחיד און מיטן גאַנצן כלל ישראל, און צו דערמעגלעכן די הקרבת קרבנות היחיד והציבור. און סיי גדלות באיכות, אָן אַנדער סוג צדקה – ווען ניט די כריתת עצים ביז ט"ו באב, איז נאָכדעם ניטאָ עצים הראויים למערכה –

דערמיט איז מובן די הסברה פון ר' אליעזר הגדול: „מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה" איז ניטאָ קיין עצים ראויים למערכה, וואָס דערמיט איז מוסבר די פעולה גדולה פון כריתת עצים וואָס ווערט נשלם ביז ט"ו באב⁶⁸.

און במילא איז אויך מובן, אָז דערמיט ווערט דערגרייכט די שלימות פון (בנין ה)בית המקדש: בנין ביהמ"ק איז אָז עס זאָל זיין „בית לה" מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות⁶⁹ – און דאָס ווערט ערמעגל' ליכט ונשלם דוקא בחמשה עשר באב, וואָס דעמאָלט ענדיקט מען דעם שניידן די עצים למערכה, און דורכדעם ווערט דאָס אָ „בית לה" מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", ס'איז דאָ (אויך) די עצים פאָר הקרבת הקרבנות ביז צו חודש ניסן שלאח"ז⁷⁰.

והביאו ללשכה הרי"ז בדוגמת א' ממעלות הכי גדולות בצדקה, ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח כו' כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש כו' (רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ח).

(68) ראה גם לקו"ש ח"ד (ע' 1104 ואילך), ח"ט (ע' 88 ואילך). לענין נדבת עצים בט"ו באב, כ"ף בו וכו' שבמשנה תענית שם.

(69) רמב"ם ריש הל' בית הבחירה.

(70) ואף שגם בהטעם ש,יום שביטל כו' שלא יעלו ישראל לרגל" מודגשים ב' הענינים (כנ"ל הערה 62), מ"מ בהטעם ד,יום שפסקו מלכרות

ו. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים נאָך אַ דיוק אין דעם ענין: צוליב וואָס דאָרף דאָ די גמרא ברענגען די ראי' „דתניא ר"א הגדול אומר מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה" – למאי נפק"מ⁶³ בנדו"ד די סיבה פונעם הפסק כריתת עצים למערכה? ובפרט אָז דאָס מאַכט נאָך שווערער צו פאַרשטיין די סיבה פון דער שמחה פון דעם וואָס פסקו מלכרות עצים, וויבאלד ס'איז דאָך קיין ברירה ניט געווען, וכנ"ל.

דער הסבר בזה אָז היא הנותנת: די כריתת עצים למערכה האָט אויפגעטאָן אָז במשך כל השנה זאָל מען קענען מקריב זיין אויפן מזבח אַלע סוגי קרבנות – סיי די קרבנות יחיד, וואָס יעדער איינער בפרט דאָרף ברענגען לחובתו אָדער לנדרו אָדער בנדבה, סיי די קרבנות צבור פון כלל ישראל וואָס יעדער איד האָט אין זיי אַ חלק⁶⁴ (און עס טוט זיך אויף אויך כפרת היחיד לויט די סוגי קרבנות צבור⁶⁵).

ד. ה. אָז די פעולה פון כריתת עצים איז בתוכנה וענינה די מצוה פון צדקה, וועלכע איז „שקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם⁶⁶, ובפרט ווען מאיז דאָס מקיים באופן הכי נעלה⁶⁷, וואָס דאָן איז עס (נאָכמער –) אַ מצוה גדולה –

פעמים בשנה" הוא חלק וגדר המצוה – המכוון זה,מצות עשה לעשות בית לה" (כברמב"ם שם) – בנין ביהמ"ק. וראה לקמן הערה 70.

(63) ראה לעיל הערה 5, 8 הגירסא באיכ"ר.

(64) ראה לקו"ש ח"ז ע' 27 הערה 47. וש"נ.

(65) ראה ריש מס' שבועות במשנה. במדבר"כ פכ"א, כא. וש"נ.

(66) תניא פל"ז (מת, ב), ושם „מפני שהיא עיקר המצות מעשיות ונוגה על כולנה".

(67) גם כפשוטו אלו שכרתו עצים למערכה

חול און ער איז „בטל“, און אפילו ניט בלויז אין דעם וואָס (בתוכנה) איז דאָס אַ מצוה גדולה פון צדקה און ס'ווערט דורכדעם אַ „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות“ – נאָר נאָכמער: עס איז אויך געווען דער תכלית המכוון פון בנית הבית (והמזבח הקרבת הקרבנות)⁷² – דאָס וואָס דער מזבח איז „נברא להאריך ימיו של אדם“ ע"י הקרבת הקרבנות עליו האָט זיך אויפגעטאָן און אויסגעזריקט אין דעם טאָג ובגמר כריתת עצים (נאָך אייזער מ'האָט געבראַכט די עצים במקדש על המערכה – די אַלע טעג ביי ניסן) אין דעם „תבר מגל“ – „נשברו הקרדומות“, ד. ה. שוין דעמאָלט (בט"ו באב) איז מען פועל, מען צעברעכט (און מבטל) דעם ענין הפכי פון מזבח (והקרבת הקרבנות), ברזל וואָס איז נברא לקצר ימיו של אדם⁷³.

און דערפאַר האָט מען דעם קרדום של ברזל צעבראַכן⁷⁴, כפשוטו: היות אַז פון דעמאָלט אָן איז ער מער ניט מסייע אין דער כריתת עצים למערכה למזבח און עס בלייבט אין אים בלויז דער ענין הפכי (וואָס נברא) לקצר ימיו של אדם – דעריבער איז מן הראוי אַז מ'זאָל דאָס (מבטל זיין) צעברעכן⁷⁵.

72) להעיר מדעת ר"א (שבת קל, א) ד, כורתין עצים (בשבת) לעשות פחמים לעשות ברזל בשביל איזמל למילה. ולהעיר מהמבואר במ"א (ראה לקו"ש חיי"ו ע' 187 ואילך. ובכ"מ) בגדרי הכשר מצוה ופעולה המוכרחת למצוה וכיו"ב שנעשה מעין החשיבות וגדר המצוה.

73) עפ"ז יומתק יותר ההמשך בגמ' „מכאן ואילך דמוסיף (יוסיף חיים על חיי) דלא יוסף כו". 74) וצ"ע בלשון הרשב"ם, „נשברו הקרדום ות", כאילו נשברו מעצמם. משא"כ בלשון רש"י תענית „שבירת הגרון“.

75) ובמילא אין בזה משום כל תשחית, שהוא רק „כשעושה דרך השחתה וקלקול“ (שו"ע אדה"ז חלק חו"מ ה' שמירת גו"נ ובל תשחית סט"ו).

ז. אויף דעם איז מוסיף רב מנשיא „וקרו לי' יום תבר מגל“, אַז מיטן הפסק כריתת עצים טוט זיך אויף נאָך אַ טיפּע-רער ענין אין שלימות פון בנין הבית (ניט נאָר וואָס דורך דער „מצוה גדולה“ ווערט „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות“):

די משנה⁷⁶ זאָגט וועגן דעם איסור פון נגיעת ברזל באבני המזבח (וואָס דער אבן ווערט פסול, מ'קען (מיט עם) ניט בויען אַ מזבח), „שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם“.

און דאָס איז רב מנשיא אויסן צו מוסיף זיין (לפי' רש"י ורשב"ם) מיטן ענין פון „תבר מגל“ – „שבירת הגרון (של ברזל)“: דער עילוי פון ט"ו באב, ווען „פסקו לכרות עצים למערכה“, באַשטייט ניט נאָר אינעם אויפטאָן (כפשטות) אַ הכשר מצוה (וואָס דערפאַר האָט מען דעם מגל ניט גענוצט אויף אַ תשמיש

עצים למערכה“ מודגש א) ענין האחדות – היפך דשנאת חנם ביותר, כנ"ל בפנים. ב) גם ענין דבנין הבית מודגש יותר, כי: 1) כריתת והכנת עצים למערכה הוא מעשה בפועל וחלק מהמערכה והקרבת הקרבנות*. 2) ענין הא' שבהמ"ע הוא „לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות“, ואח"כ ממשך „וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה“, ועוד ועיקר, גם השלימות דחוגגין שצ"ל עולת רא' – ולא יראו פני ריקם** – בא ע"י כריתת עצים למערכה כו'.

71) מדות פ"ג מ"ד. מכילתא ופרש"י יתרו כ, כב. וראה חינוך מצוה מ.

* משא"כ יום שביטל... שלא יעלו ישראל לרגל: א) שלא הי' בזה פעולה (ושייכות לבנין הבית). ב) אמר לאיזה שירצו יעלו, וגלו ישראל בימיו „על ידי ששטם את הקולר מצוארו ותלוי בצואר הרבים לא אמר כל נעם יסגון אלא מאן דבעי מיטוק יסוק“ (ירושלמי תענית שם. איכ"ד שם).

** והבא ולא הביא עולה לא דין שלא עשה מ"ע אלא עובר על ל"ת שנאמר ולא יראו פני ריקם (רמב"ם הל' חגיגה בתחלתו).

זיין די שלימות האחדות וההתכללות פון אַלע אידן (ועמך כולם צדיקים) צוזאַמען, כמשנ"ת בארוכה במ"א⁸⁰.

און „ביום ההוא" פון לעת"ל וועט זיין דער „תבר מגל", בכל העולם כולו „וכתתו חרבותם לאתים גו' לא ישא גוי אל גוי חרב"⁸¹, און עס וועט מקוים ווערן בשלימות דער ענין פון „להאריך ימיו של אדם"⁸² – אתם קרויין אדם⁸³ – אריכות ימים ושנים אין דעם זמן פון תחיית המתים⁸⁴ לעת"ל⁸⁵, ביי „כל ישראל" וואָס „יש להם חלק לעוה"ב"⁸⁶ שנאמר⁸⁷ ועמך כולם צדיקים, אַזוי אַז אַלע אידן וועלן זיך באַטייליקן אין דעם „מחול לצדיקים" וואָס „עתיד הקב"ה לעשות",

במהרה בימינו ממש.

(משיחות ט"ו וכ' מנ"א תשל"ט)

(80) לקו"ש חיי"ט ע' 86 ואילך.

(81) ישעי' ב, ד.

(82) להעיר מהסים בתנחומא יתרו בסופו.

(83) יבמות סא, רע"א.

(84) ועפ"ז יש לקשר הסיום לתחלת המס', מזכירין גבורת גשמים בתחיית המתים, ד, מתוך שהיא שקולה כתחיית המתים קבעה בתחיית המתים (תענית ז, רע"א). ובירושלמי תענית בתחלתו: כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך ירידת גשמים חיים לעולם. ולהעיר מדבר' פ' תבוא (פ"ז, ז) דביום ירידת גשמים כולם שמחים (וד"ה במדבר' פ' תבוא – ש"ת תרכ"ח סו"ס המאמרים תרכ"ז).

וראה ריטב"א בתחלת המס'. טור או"ח סי' קיד. ושו"ע אדה"ז שם.

(85) כי אף שנאמר „והוא יושב ביניהם בגן עדן", הרי מפשטות הלשון „עתידי הקב"ה לעשות מחול" וכן מהכתוב שהביא „ואמר ביום ההוא" (ראה שמור' ספכ"ג) אולי יש לומר שהמדובר לעת"ל בעוה"ב, אחר התחי' שגם אז יהי מקום דג"ע בעולם. וראה לקו"ת ואתחנן ז, ב. לקו"ש חט"ו ע' 143 הערה 44. לקמן ע' 66 הערה 76.

(86) סנהדרין ר"פ חלק.

(87) ישעי' ס, כא.

ח. ע"פ הנ"ל אַז דער תוכן פונעם יו"ט חמשה עשר באב איז דער ענין האחדות⁷⁶ צווישן אידן – דער היפך (תיקון וביטול) פון שנאת חנם, וואָס איז געווען די סיבת החורבן – איז מובן וואָס דער יו"ט ושמה פון ט"ו באב איז באַשטאַנען אין דעם וואָס „בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים"⁷⁷, אַז ניט קוקנדיק אויף די פאַרשידענע חילוקים צווישן זיי – ייפיות, מיוחסות, מכוערות, ווי די ברייתא⁷⁸ רעכנט אויס ווייטער – גייען זיי אַלע אין איין מחול, בשלום ואחדות.

און נאָכמער: זיי זיינען דאָן געווען אַנגעטאַן „בכלי לבן שאולין" שלא לבייש⁷⁹ את מי שאין לו" – ווי די גמרא⁷⁸ איז ממשיך ומפרט דעם סדר: בת מלך שואלת מבת כהן גדול בת כה"ג מבת סגן כו' – וואָס די הנהגה ברענגט אַרויס נאָך מער און שטאַרקער די שלימות פון דעם שלום ואחדות ביז אַז די וואָס געהערט צום חשוב'ערן סוג איז „שואלת" – בעט, לייט, און איז זיך מכוניע ומקבל פון דער וואָס באַלאַנגט צו אַ סוג יתר נמוך וכו',

און אין דעם זעלבן ענין איז אויך דער סיום המסכת: עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר⁷⁹ ואמר ביום ההוא גו' – דעמאָלט וועט

(76) וכמודגש גם ב„זמן עצי הכהנים והעם שמתנדבים עצים... והיו מקריבים קרבן אותו היום – רש"י (שם) כו' בחמשה עשר בו (באב) בני זתוא בן יהודה ועמם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות" (משנה תענית כו, א).

(77) במשנה שם ע"ב.

(78) לא, א.

(79) ישעי' כה, ט.

